

Das schlesische Schrifttum im deutschen Periodikum
„Oberschlesisches Jahrbuch“

Zusammenfassung

Die vorliegende Dissertation ist der Versuch einer umfassenden Gesamtdarstellung des schlesischen Schrifttums im deutschen Periodikum „Oberschlesisches Jahrbuch“, das in den Jahren 1985-2009 in der BRD veröffentlicht wurde.

Ausgehend von der Entstehung des im Kreise der Literaturforscher meinungsbildenden Periodikums werden das Profil, die Struktur, die Verleger und das Layout sowie das Gremium der Herausgeber und der Mitarbeiter präsentiert.

Danach werden diejenigen Schriftsteller aus der Zeit des Barocks bis hin zur Nachkriegsliteratur dargestellt, die in Schlesien lebten und diejenigen, die durch ihre literarische Tätigkeit mit dieser Region verbunden waren. Unter denen, die im „Oberschlesischen Jahrbuch“ präsentiert wurden, finden wir sowohl die berühmten (wie z. B. Joseph Freiherr von Eichendorff, August Scholtis, Janosch) als auch die in Vergessenheit geratenen Schriftsteller (Norbert Ernst Dolezich, Jochen Lobe, Hans Schellbach).

Im darauffolgenden Kapitel wird eine Analyse vorgenommen, mit der Aufteilung der in den Jahren 1985-1989 in der Rubrik *Oberschlesische Schriftsteller* veröffentlichten Texte, in Lyrik und Prosa. Die Lyrik stellt das im Gedächtnis behaltene Bild der Heimat dar. Die Prosa bezieht sich auf die Erinnerungen aus dem Zweiten Weltkrieg (Hans Schellbach, Rudolf Diel, Heinz Piontek) und auf den Versuch der Identitätsfindung eines Individuums, das sein Haus in der ‚Zweitheimat‘ findet (Heinz Piontek, Hans Lipinsky-Gottersdorf, Erich Scholz), sowie darauf, wie sich eine Einzelperson in einer Vielzahl von schwierigen Situationen verhält (Hans Lipinsky-Gottersdorf, Erich Scholz, Stanisław Bieniasz).

Die Literatur der Region und ihre Sprache ist der Forschungsgegenstand der schlesischen Germanisten: Literaturforscher (Dr. Franz Heiduk, Prof. Dr. habil. Norbert Honsza, Prof. Dr. habil. Eugeniusz Klin, Prof. Dr. habil. Gerhard Kosellek, Prof. Dr. habil. Anna Stroka, Prof. Dr. habil. Marian Szyrocki) und Sprachwissenschaftler (Prof. Dr. habil. Jan Pipek, Prof. Dr. habil. Norbert Morciniec), deren Porträts enthält das weitere Kapitel der Abhandlung.

Die später angeführte *Bibliographie des „Oberschlesischen Jahrbuchs“* wurde in drei Themenbereiche geteilt. Sie katalogisiert die Veröffentlichungen über schlesische Schriftsteller, Wissenschaftler und regionale Themen in alphabetischer Reihenfolge, weiter nach Rubriken und auch nach der Chronologie der Veröffentlichung von Bänden.

Die gesamte Arbeit wird durch einen Anhang ergänzt. Dieser enthält, wie folgt:

- Biogramme von Personen, die den Kern der Redaktion des Jahrbuches bilden
- Eine tabellarische Zusammenstellung der Redaktionen, Mitarbeiter und der in bestimmten Rubriken der Zeitschrift veröffentlichten Texte.

Die Dissertation schließt mit einer Präsentation der sich wandelnden Einbandgestaltung des seit vierundzwanzig Jahren auf dem Verlagsmarkt bestehenden Periodikums, welches neben der Zeitschrift „Aurora“ eine wichtige Quelle der deutschen Literaturforschung ist, und eine bedeutende Rolle im deutsch-polnischen Kulturtransfer spielt.

*Pi miennictwo lskie w niemieckim periodyku
„Oberschlesisches Jahrbuch“*

Streszczenie

Niniejsza rozprawa doktorska jest próbą zbadania pi miennictwa lskiego, prezentowanego na łamach niemieckiego periodyku „Oberschlesisches Jahrbuch”, który ukazywał się w latach 1985–2009 w Republice Federalnej Niemiec. Wychodząc od okoliczności kształtujących powstanie tego opiniotwórczego wkręgu badaczy pi miennictwa lskiego rocznika, zaprezentowano jego profil, strukturę, wydawców i szatę graficzną oraz grono redaktorów i współpracowników.

Następnie przybliżone zostały sylwetki autorów żyjących na lsku lub związanych z regionem poprzez swoją działalność literacką, z uwzględnieniem okresu od baroku do literatury po II wojnie światowej.

Każda z opisanych postaci była prezentowana na łamach periodyku – znajdziemy w ród nich zarówno znanych (np.: Joseph Freiherr von Eichendorff, August Scholtis, Janosch), jak i zapomnianych twórców (Norbert Ernst Dolezich, Jochen Lobe, Hans Schellbach i in.).

W kolejnym rozdziale pracy poddano analizie wszystkie utwory opublikowane w dziale *Pisarze Górno lscy* w latach 1985–1989 z podziałem na liryk, przedstawiając zachowany w pamięci obraz *małej ojczyzny* (*die Heimat*) oraz prozę, koncentrując się na wspomnieniach z II wojny światowej (Hans Schellbach, Rudolf Diehl, Heinz Piontek) i próbie określenia tożsamości bohatera odnajdującego swój dom w nowej *ojczyźnie* (*die Zweitheimat*) (Heinz Piontek, Hans Lipinsky-Gottersdorf, Erich Scholz), a także na sposobach postępowania jednostki w różnych trudnych sytuacjach losowych (Hans Lipinsky-Gottersdorf, Erich Scholz, Lutz Besch, Stanisław Bieniasz).

Badania nad literaturą regionu i jego językiem są przedmiotem działalności pochodzących ze lski germanistów: literaturoznawców (dr Franz Heiduk, prof. dr hab. Norbert Honsza, prof. dr hab. Eugeniusz Klin, prof. dr hab. Gerhard Kosellek, prof. dr hab. Anna Stroka, prof. dr hab. Marian Szyrocki) i językoznawców (prof. dr hab. Jan Piprek, prof. dr hab. Norbert Morciniec). Ich portrety stanowi następny rozdział niniejszej dysertacji.

Bibliografia rocznika „Oberschlesisches Jahrbuch”, zamieszczona dalszej części, zebrana w trzech obszarach tematycznych, kataloguje w kolejności alfabetycznej, według działów i zgodnie z chronologią ukazywania się tomów, publikacje dotyczących polskich pisarzy, naukowców oraz problematyki regionalnej.

Całość pracy dopełniają aneksy zawierające:

- biogramy osób stanowiących członków redakcji rocznika (dr Hans-Ludwig Abmeier, dr Peter Chmiel, dr Nikolaus Gussone, Waldemar Zylla)
- zestawienia w postaci tabelarycznej: zespołów redakcyjnych, współpracowników i tekstów ukazujących się w poszczególnych działach periodyku, każdego z tomów.

Dysertacja zamyka prezentację zmieniającej się szaty graficznej istniejącego dwadzieścia cztery lata na rynku wydawniczym czasopisma, stanowiącego obok periodyku „Aurora” ważne źródło germanistycznych badań literaturoznawczych oraz pełniącego istotną rolę w niemiecko-polskim transferze kulturowym

The Silesian Literature in a German Periodical

Oberschlesisches Jahrbuch

Summary

The present thesis is an attempt to examine the Silesian literature presented in the German periodical *Oberschlesisches Jahrbuch*, published from 1985 to 2009 in the Federal Republic of Germany.

Beginning with the circumstances which shaped the formation of this magazine that has become influential in the circles of Silesian literature researchers, the Author presents its profile, structure and layout, as well as the editors and collaborators. Next, the dissertation aims to describe the profiles of several authors presented in the periodical who either lived in Silesia or were related to the region through their literary activity, some of them being well-known (e.g. Joseph Freiherr von Eichendorff, August Scholtis, Janosch), and some - forgotten (Jochen Lobe, Rudolf Langer, Ute Zydek and others). The timespan considered is the period from Baroque to the post-war literature.

In the next chapter, all the texts published in the *Upper Silesia Writers' Section* from 1985 to 1989 are analysed, taking into account the following categories: the lyrics, depicting the memorable *little homeland (die Heimat)*; the prose, focused on the memories of World War II (Hans Schellbach, Rudolf Diehl, Heinz Piontek); an attempt to determine the identity of a character finding his home in a *second little homeland (die Zweitheimat)* (Heinz Piontek, Hans Lipinsky-Gottersdorf, Erich Scholz); and the ways of acting in various difficult life situations (Hans Lipinsky-Gottersdorf, Erich Scholz, Lutz Besch, Stanisław Bieniasz).

The region's literature and language offer a compelling research subject for German Studies researchers coming from Silesia: literary scholars (dr Franz Heiduk, prof. Norbert Honsza, prof. Eugeniusz Klin, prof. Gerhard Kosellek, prof. Anna Stroka) and linguists (prof. Norbert Morciniec), whose profiles are presented in the subsequent chapter of the dissertation.

The *Oberschlesisches Jahrbuch* Bibliography, the remaining part of the thesis consists of three thematic areas and lists the publications concerning Silesian writers, scholars and regional issues in alphabetical order, according to both: the sections and chronology of the volumes published

The whole dissertation is completed by an annex containing:

- biographies of people who were considered the core of the magazine's editorial team, such as: dr Hans-Ludwig Abmeier, dr Peter Chmiel, dr Nicolaus Gussone, Waldemar Zylla,
- tables presenting: editorial teams, collaborators, and texts appearing in particular sections of each volume of the periodical.

The work ends with a description of the evolving layout of the magazine, which existed on the publishing market for twenty-four years and constituted – besides the *Aurora* periodical – an important resource for German literary studies, and played an important role in the German-Polish cultural transfer.